

չկայ որ հիմակուան մեր ազնիւ իշխանաւորներէն մեկուն ըսածին պէս՝ « Հայերը աշխարհիս ազնուականները համարուելու գեղեցիկ փառասիրութեան ետեւէն համարձակ կրնան ըլլալ : »

il n'y a aucun doute que, ainsi que nous l'avons dit de l'un de nos compatriotes les plus distingués parmi nos contemporains, les Arméniens peuvent aspirer avec confiance à la noble ambition d'être comptés parmi les plus nobles d'entre les nations.

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ք Ե Ի Ր Ո Պ Ա Յ

ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՌԳԱՂԵՆԱՅԻՌՅՆ :

Այս հոյակապ եկեղեցին որ Համախոհութեան հրապարակին (place de la Concorde) հիւսիսային ծայրը կ'իյնայ, եւ Փարիզու մեծակառոյց շէնքերէն մեկն է, այսօրուան կառարելութեանը հասնելու համար շատ փոփոխութիւններ կրած է :

Առաջ եղբայրութեան մը մատուո՞ւ էր, որոյ հիմնարկութեան առաջին քարը Կարոլոս Ը քաղաւորը դրած էր 1493ին : Այն մատուո՞ւր 1659ին ժողովրդապետութիւն եղաւ, եւ ժողովրդեան բազմութեանը չբաւելով, 1660ին անոր տեղը նոր ընդարձակ եկեղեցի շինուեցաւ. 1793ի մեծ յեղափոխութեան ժամանակը իբրեւ ազգային ստացուածք վաճառեցաւ, եւ գնողները կործանեցին զայն ու տեղը գործատուն շինեցին :

Այն կործանմանէն շատ յառաջ ժողովրդապետը տեսնելով որ եկեղեցին ժողովրդեան եւ ոչ քառորդին կը բաւէ, շատ անգամ քաղաւորին աղերսագիր տուեր էր. վերջապէս 1764ին ապրիլի 3ին նոր ընդարձակագոյն եկեղեցւոյ մը հիմնադրութիւնը օրհնուեցաւ, եւ շէնքը այլ եւ այլ դիպուածներով ընդհատեցին յետոյ, 1789ին յեղափոխութեամբը բոյրովին դադրեցաւ. անխնամ մնալով օրէ օր փլաւ, մամուլապատ վայրենի բոյսերով լեցուն աւերակ մը դարձաւ, ու մեջը այժմեր ու ոչխարներ կ'արածէին :

Տխուր աչքով եւ ցաւազին սրտիւ կընային արուեստագետք այն աւերակաց վրայ որ երկու միլիոն ֆրանքով եղեր էին, եւ զանոնք օգտակար ընելու հնարք կը մտածէին. մեկը կառաջարկէր օրէնսդիր ժողովոյն բնակարան շինել, միւսը՝ քեատրոն, ուրիշ մը՝ մատենադարան, վաճառանոց, եւ այլն, եւ այլն :

Մեծն Նափոլէոն որ իր փառաւոր յաղթութիւն-

ները, զօրավարներն ու մեծ բանակը յաւերժացրելու կուգէր, 1806ին ղեկտնմբերի 2ին Փոգենի բանակէն կայսերական հրովարտակ մը հանեց, որ այն աւերակաց վրայ ՓԱՌԱՅ ՏԱՃԱՐ մը կ'անգնուի : Այն Տաճարը պիտի զարդարուէր Գաղղիոյ մարաշախաից ու մեծամեծ զօրավարաց արձաններովը. պատերը պիտի դրուագուէին ոսկիւ, արծաթէ, պղնձէ ու մարմարիոնէ տախտակներ՝ քաջագործութեանց արձանագիրներովը ծածկուած :

Մեկէն հրատարակուեցաւ կայսերական հրովարտակը եւ իննսունուերկու ճարտարապետք զատ զատ առաջարկութիւններ քրին տեսութեան : Այն իննսունուերկու առաջարկութիւնները քննելու համար մասնաւոր յանձնարարական ժողով կարգեցաւ, եւ ժողովը ամիսներով զանոնք մի առ մի քննեցին յետոյ 1807ին մարտի 28ին որոշմունքը յայտնեց, եւ Պ. Պոմոնինը կընտրէր. մնացելոց մեջէն ալ երեքը մեծ գովութեան արժանի համարեցաւ, եւ չորսը մեկտեղ Նափոլէոնին դրկեց որ այն ատեն Թիլսիքի բանակն էր : Նափոլէոն Պոմոնին առաջարկութեանը տեղ՝ երեքին մեջէն Պ. Վինտոնինը ընտրեց, որ Յունաց տաճարներուն ձևին հետեւելով՝ մեծութեան ու փառաւորութեան աւելի յարմար էր, եւ առաջին շէնքը բոյրովին կործանելով՝ նոր հիման վրայ նոր ձեւով կուգէր կանգնել շէնքը :

Պ. Պոմոնը առատ վարձ ընդունեցաւ Նափոլէոնէն. բայց առաջարկութեանը մերժուելուն ցար այնպէս սրտին սաստիկ ազդէր ու վիրաւորէր էր, որ վրան շատ չ'ապրեցաւ մնալ :

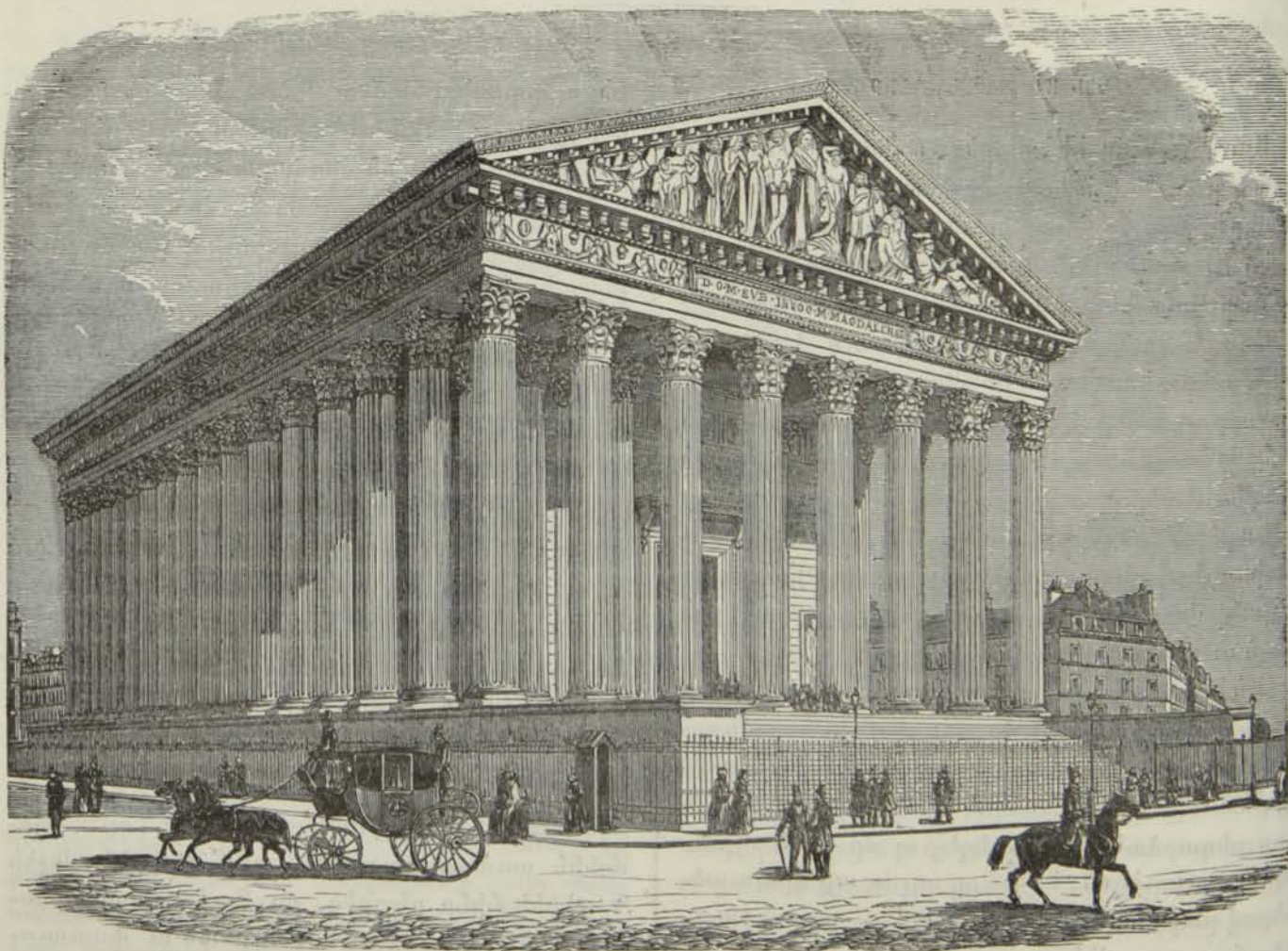
Պ. Վինտոն ուրախութեամբ ձեռք զարկաւ հոյակապ շինութեանը, եւ 1814ին երբոր Նափոլէոն թշնամեացմէ յաղթուելով արքայութեան ու տեղը Լուզովիկոս ԺԲ եկաւ, Փառաց Տաճարը

գրեք կանգնուած տեսաւ. բայց վրան շատ օր չանցաւ, Պ. Վինետին հրաման եկաւ որ այն շէնքը եկեղեցւոյ դարձրնէ :

Արտաքին ձեւը նոյն մնաց. ներսը շատ փոփոխութիւններ հարկ եղաւ ընել. եւ Վինետն 1828ին մայիսի 21ին վարսուներինգ տարեկան վախճանեցաւ՝ գործոյն կատարումը չտեսնելուն վրայ ցաւելով : Իրեն յաջորդեց Պ. Հիւվէ, եւ ճիշդ անոր

յատակագիծը բռնելով՝ եկեղեցին աւարտեց, եւ զօրութեանց Տեառն ընծայուելի վնասվայր տաճարը Տեառն զրութեանց ընծայուեցաւ մեծաշուք հանդեսիւ 1842ին յուլիսի 24ին :

Մագդաղենացւոյն ժողովրդապետութիւնը հիմա Փարիզու ամենէն բազմամարդներէն մեկը եւ ամենէն հարուստը կրհամարուի : Մեծատարած ընդարձակութեամբն հանդերձ կիրակի ու տօն

Եկեղեցի Մագդաղենացւոյն ի Փարիզ .

օրերը նստելու, ու շատ անգամ նաեւ կենալու տեղ չըլլար : Փափաքելի է որ այն յոգնախումբ բազմութիւնը միշտ հոգեսիրութենէ ու աղօթասիրութենէ շարժած երբան հոն, ինչպէս նաեւ ուրիշ եկեղեցիներ :

Եկեղեցւոյն դրսի տեսքը հին շէնքերու մեծութիւնը, վսեմութիւնն ու ահաւորութիւնն ունի. չորս

կողմը գեղեցկագարդ խոյակներով կորներէն ակօսածն սիւններ պատած են՝ տասներկու մեքք բարձրութեամբ. առջեւի ու ետեւի ճակատներուն սիւնները ութնական են, եւ իւրաքանչիւր կողմնակի՝ երեսներունը տասներուրդ : Բոլոր շէնքը զուգահեռագիծ ձեւ մըն է՝ եօթանասուներկու մեքք երկայնութեամբ, քսանըմեկ մեքք լայ-

նութեամբ եւ երեսուն մերր ըարձրութեամբ :
 Դրսի յատակին ջորս զին երկաթի վանդակ
 քաշուած է, եւ ձակատին կողմէն քարէ բազմա-
 տիճան սանդուխով վեր կելլըցուի : ձակատին
 վրայ յոսկի տառերով գրուած է D. O. M. SUB
 INVOCATIONE SANCTÆ MAGDALENÆ, այսինքն ՏԵՍՈՒՆ
 ԱՍՏՈՒՅՈՅ ԱՄԵՆԱԿԱՆ, ԲԵՐԵԹՅՈՒՆԹԵԱՍԵ ՍԵՐՈՒ-
 ՀՈՅՏՄ ԱՆՐԻԱՍՈՒ ՄԱԳԴԱԼԵՆԱՅՈՅ : Անոր վրայ է
 Պ. Լըմերին ճարտարարուեստ ըարձր քանդակը,
 յորում Քրիստոս Տէրն մեր ունքի վրայ կեցած է,
 Մագդաղենացին ոտքն ընկած : մեղացը բողո-
 քին կըխնդրէ. աչ կողմն են գրութեան Հրեշտակն
 ու Անմեղութիւնը, եւ անոր զօրավիզն կեցած են
 Հաւատքն ու Յոյսը. անոր ետեւէն Սէրը հետը եր-
 կու աղքատ աղայք առած : Անկեան ծայրը հրեշ-
 տակ մը՝ արդար մարդու հոգին գերեզմանէն
 հանելով՝ կըցուցընէ անոր յաւիտենական ուրա-
 խութիւնը, եւ քովը այս խօսքս գրուած է ECCE
 DIES SALUTIS ! ԱՀԱՍՓ ՓԲԿՈՒԹԵԱՆ. Անոր հակադիր
 անկեան մէջ մարդու մը ոտքին տակ գրուած է
 VAE IMPIO ! ՎԱՅ ԱՆՕՐԻՆԵ, զոր սատանան խա-

ւարային դժուրը կիշեցենէ : Իսկ ձախ կողմին
 մնացած կտորը բռնած են Մոլորեալաց կերպա-
 րանքները, զորոնք վրեժխնդիր հրեշտակը զոչա-
 ցեալ Մագդաղենացիէն կըհեռացընէ :

Եկեղեցւոյն դուռը պղինձ է, ու վրան Աստուծոյ
 պառաւիրանները ձեւացուցած : Եկեղեցին Լոյսը
 վերէն կառնու, բոլոր պատերը մարմարիտով
 պատած են. մարմարիտն էն նաեւ սիւներն ու քո-
 վընտի մատրանաձեւ խորանները : Եկեղեցւոյն
 բազմաթիւ պատկերացը մեշնշանաւորներէն են
 Մագդաղենացւոյն դարձը, անոնձնութիւնն ու
 մանր : Իսկ արձաններուն մէջ ճարտարագործ են
 օրհնեալ ջրոյ անօթները, սուրբ Ատուածածնայ
 պսակը, եւ Քրիստոսի մկրտութիւնը :

Մագդաղենացւոյն երգեհոնն ալ որ Պ. Բաւա-
 լիէին գործարաններէն ելած է, հրաշակերտ կը-
 համարուի. մեծ կատարելութիւնն այն է որ քաջա-
 րուեստ երաժշտի մը ճարտար մատանցը տակ
 քաղցրանուագ մանկանց պարու ձայնը կըհանէ ի
 հիացումն ունկնդրաց :

Գլխաւորաւ զսոցմ սկս ժողովոյ զոտանալ .
 յոյժովաւ զսոյոյր զմայաւ զգոյն զմայաւ :

Եւ զայն իսկ զմայաւ զսոյոյր զմայաւ զգոյն զմայաւ :
 Եւ զայն իսկ զմայաւ զսոյոյր զմայաւ զգոյն զմայաւ :

Եւ զայն իսկ զմայաւ զսոյոյր զմայաւ զգոյն զմայաւ :
 Եւ զայն իսկ զմայաւ զսոյոյր զմայաւ զգոյն զմայաւ :

Եւ զայն իսկ զմայաւ զսոյոյր զմայաւ զգոյն զմայաւ :
 Եւ զայն իսկ զմայաւ զսոյոյր զմայաւ զգոյն զմայաւ :

ԿԵՆՅԱՂՕԳՈՒՏ ԲԱՆՔ

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Որք միանգամ անկողմնասէր հոգւով եւ ճշմա-
 րիտ ազգասիրութեամբ — որ է ազգին պակա-
 սութիւնները տեսնել եւ կարեկցաբար զանոնք
 բառնալու ջանալ — մեր ազգին վրայ կընային,
 բարոյական բերութեանցը մէկը կըգտնեն նաեւ
 քաղաքավարութեան կամ մարդավարութեան
 այսինքն մարդու հետ պարտուպատշաճ կերպով
 վարուիլ գիտնալուն պակասութիւնը, որ եւ գեշ
 դաստիարակութիւնէ յառաջ կուգայ :

Երէ քաղաքավարութեան օգտակար ուսումը
 մեծատան ոսկեձեղուն մետաքսապատ պալատէն
 աղքատ ու գծուծ տնակը իջնայ, անշուշտ ենք
 որ ազգերնուս վրայ աւելի ընկերսիրութիւն ու
 միաբանական հոգի կըտեսնուի. եւ առանց այս
 երկու ամենահարկաւոր առաքինութեանց անկա-
 րելի է որ ազգ մը շուտով յառաջ երբայ ու մեծա-
 մեծ գործեր կատարէ :

Քաղաքավարութիւնն ալ զիտութեանց պէտ, եւ
 զուցէ աւելի, մարդուս ամէն հասակին ու ամէն
 վիճակին հարկաւոր է. անոր համար մենք ալ նախ
 խօսինք տղայոց պակասութեանցը վրայ, ետքը
 երիտասարդաց, եւ յետոյ չափահասից. ընթեր-
 ցողք ղիւրաւ պիտի հասկընան որ բոլոր յիշածնիս
 պակասութիւն ըլլալով, անոր հակառակը պէտք
 է գործել :

Ոմանք ըսին կատակով քէ հիմակուան ժամա-
 նակս տղայք իրենց ծնողքը կըկրբեն. անով կու-
 գէին հասկըցընել հարց ու մարց իրենց որդւոցը
 վրայ ունեցած չափազանց գուրն, որով շատ ան-
 գամ նաեւ անոնց ապօրինաւոր կամքերն ու փա-
 փաքը կըկատարեն :

Մենք առանց կատակի մտածելով կըսենք, որ
 երէ տղայք իրենց ծնողքը չեն կրբեր, սակայն
 անոնց շատ պարագաներու մէջ զգուշաւոր ըլլա-